

STANOWISKO

Zarządu Związku Województw Rzeczypospolitej Polskiej

z dnia 2023 roku

w sprawie Polityka Spójności UE post-2027

Zarząd Związku Województw RP reprezentujący wszystkie polskie regiony włącza się w dyskusję na temat warunków brzegowych, jakie powinny być spełnione, by Polityka Spójności wzmocniła swą rolę jako katalizatora i stabilizatora pozytywnych zmian strukturalnych we wszystkich regionach UE. Od 20 lat Polityka Spójności jest w Polsce jednym z głównych źródeł finansowania rozwoju, w tym w inwestycji publicznych, a także impulsem do pozytywnych zmian społeczno-gospodarczych i instytucjonalnych. Polskie Regiony są aktywnymi i bardzo doświadczonymi współkreatorami i realizatorami polityki rozwoju, w tym Polityki Spójności, dostrzegającymi obszary tematyczne, w których przyniosła ona znaczące pozytywne skutki, jak i te, gdzie jej znaczenie okazało się mniejsze od spodziewanego. W 2024 roku Komisja Europejska opublikuje 9. Raport Kohezyjny, w którym zaproponuje kształt Polityki Spójności po 2027 roku. W obliczu asymetrycznych terytorialnie szoków, których doświadczamy w ostatnich latach w całej UE w wyniku wielowymiarowych kryzysów, dynamicznie zmieniających się uwarunkowań i mega-trendów globalnych, długofalowych wyzwań stojących przed kolejnymi pokoleniami Europejczyków, dziejowej potrzeby integracji Ukrainy, Mołdawii i państw Bałkanów Zachodnich z UE Polskie regiony włączają się w dyskusję na temat warunków brzegowych, jakie powinny być spełnione, by Polityka Spójności wzmocniła swą rolę jako katalizatora i stabilizatora pozytywnych zmian strukturalnych we wszystkich regionach UE.

W przekonaniu, że kluczowe cele Polityki Spójności są wciąż aktualne, przedstawiamy nasze pierwsze stanowisko w tej sprawie.

I. Jako traktatowy filar Polityka Spójności UE powinna:

1. stanowić główną politykę inwestycyjną UE zapewniającą długofalowy impuls rozwojowy oraz wsparcie dla strukturalnej transformacji regionów;
2. niwelować nadmierne napięcia i dysproporcje rozwojowe między obszarami wzrostu a obszarami stagnacji oraz przełamywać negatywne tendencje społeczno-gospodarcze na obszarach doświadczających marginalizacji, szczególnie na obszarach przygranicznych, w tym na zewnętrznych granicach UE;
3. dysponować budżetem adekwatnym do wyzwań (finansowa masa krytyczna), utrzymując co najmniej obecny udział w strukturze wieloletnich ram finansowych UE;
4. synergicznie współdziałać z innymi politykami/funduszami UE, być przez nie uzupełniana (a nie zastępowana), a także zintegrować się z II filarem Wspólnej Polityki Rolnej;
5. operować jednym funduszem (Europejski Fundusz Spójności Terytorialnej) kierowanym do wszystkich regionów UE (NUTS 2);
6. uwzględniać inne oprócz „PKB per capita” (np. dochód rozporządzalny gospodarstw domowych) miary poziomu rozwoju regionów oraz siłę wewnątrzregionalnych różnicowań przy określaniu skali i zasad wsparcia;
7. zapewniać wiodącą rolę władz regionalnych w przygotowaniu i zarządzaniu programami, co przybliży UE do obywateli (subsydiarność, decentralizacja, uspołecznienie) oraz umożliwi uwzględnienie zróżnicowanych terytorialnie problemów, potencjałów, potrzeb, wyzwań i celów;
8. upowszechniać zindywidualizowane podejście do kształtowania programów regionalnych, co będzie sprzyjać wzrostowi efektywności interwencji i upowszechnianiu dobrych praktyk zarządzania;
9. promować koncentrację tematyczną bez narzucania regionom struktury alokacji zasobów, a także umożliwiać im skuteczne reagowanie na zmiany otoczenia w trakcie realizacji programów (swobodniejsze przesunięcia środków);
10. podnosić odporność i zdolność reagowania regionów na szoki zewnętrzne, jednak bez finansowego angażowania się w bieżące zarządzanie kryzysami;
11. wzmacniać podmiotowość oraz zdolność instytucjonalną i finansową władz regionalnych i lokalnych jako kluczowych aktorów procesów rozwojowych, integrujących różne wiązki polityk publicznych kierowanych do wspólnot tworzących obszary funkcjonalne;

12. sprzyjać realizacji oddolnych, partnerskich i zintegrowanych przedsięwzięć kompleksowo odpowiadających na potrzeby i problemy różnych obszarów funkcjonalnych, aktywizując ich specyficzne potencjały.

II. Polityka Spójności UE powinna skoncentrować się na następujących zagadnieniach:

13. przeciwdziałanie i adaptacja do zmian klimatu, poprawa jakości środowiska, transformacja energetyczna, poprawa bezpieczeństwa energetycznego;
14. redukcja negatywnych skutków zmian demograficznych (starzenie się i depopulacja, w tym odpływ talentów);
15. poprawa warunków życia – unowocześnienie infrastruktury technicznej i społecznej, wzrost jakości i dostępności kluczowych usług publicznych (m.in. edukacja, zdrowie, rynek pracy, integracja społeczna, kultura, mobilność), a także konwersja obszarów zdegradowanych;
16. przeciwdziałanie wykluczeniu w każdej formie (społeczne, zawodowe, cyfrowe, zdrowotne, transportowe) oraz wsparcie otwartego, obywatelskiego społeczeństwa ludzi kreatywnych, kooperatywnych i z wysokimi kompetencjami.
17. budowa ekosystemów wspierających transformację gospodarki w stronę:
 - a. zeroemisyjnych, bezodpadowych, zdigitalizowanych i zapewniających bezpieczeństwo dostaw przemysłów i usług stosujących innowacje technologiczne i nie-technologiczne oparte na specyficznych zasobach i potencjałach terytorialnych;
 - b. zdolnego do tworzenia trwałych i wysokiej jakości miejsc pracy sektora MŚP;

III. Mechanizm zarządzania Polityką Spójności UE powinien mieć następujące cechy:

18. pełna gotowość – uwzględniających wnioski z refleksji strategicznej i praktyki wdrażania – ram legislacyjnych na poziomie UE najpóźniej do połowy 2027 roku;
19. definiowanie i „kontraktowanie” efektów zamiast rozliczania wydatków;
20. stosowanie analogicznych zasad (np. kwalifikowalność wydatków), jak w innych politykach realizowanych w ramach zarządzania współdzielonego oraz brak dyskryminacji względem programów zarządzanych centralnie (np. pomoc publiczna);
21. odejście od reguły n+3 w przypadku stosowania instrumentów terytorialnych (promowanie zintegrowanych, wieloaspektowych i kompleksowych projektów);

22. większa swoboda (efektywność operacyjna) w realizacji programów i schematów wsparcia oraz podporządkowanie ich strategicznym celom m.in. poprzez:

- a. redukcję obciążeń m.in. dzięki adaptacji mechanizmów wdrożeniowych z okresu pandemii oraz zastosowaniu rozwiązań charakterystycznych dla Funduszu Sprawiedliwej Transformacji (kompleksowe projekty o szerokim zakresie tematycznym);
- b. zwiększenie możliwości łączenia różnych form wsparcia;
- c. odejście od prymatu formuły konkurencyjnej przy dystrybucji środków na rzecz oddolnie przygotowanych i regionalnie uzgadnianych (negocjowanych) wiązek projektów;
- d. rozwój schematów grantowych ułatwiających małym podmiotom aplikowanie o środki, a także realizację projektów standardowych;
- e. otwarcie możliwości realizacji projektów pilotażowych/eksperymentalnych, w których ryzyko niepowodzenia będzie akceptowalne.

Wyrażamy gotowość współpracy i wymiany informacji z instytucjami i organizacjami, a także z innymi zainteresowanymi podmiotami, na rzecz zapewnienia wysokiej rangi Polityki Spójności w UE po 2027 roku.

Olgierd Geblewicz

Prezes Zarządu

Związku Województw RP

Otrzymują:

- 1) Parlament Europejski,
- 2) Komisja Europejska,
- 3) Europejski Komitet Regionów,